

Cmentarz żydowski. Czytanie cmentarza

Opracowanie: Izabela Czumak, Dominika Majuk, Milena Migut

Uczestnicy: młodzież gimnazjalna, licealna.

Ilość uczestników: max. 30 osób

Czas: 90 min.

Autorki: Izabela Czumak, Dominika Majuk, Milena Migut, 2015.

Celem warsztatu jest zapoznanie uczniów z podstawowymi pojęciami i zasadami religijnymi odnoszącymi się do cmentarza żydowskiego i żydowskiej tradycji grzebalnej. Koncepcja warsztatu zakłada prowadzenie zajęć na terenie starego kirkutu, mieszczącego się przy ul. Kalinowszczyzna w Lublinie.

Podczas zajęć uczestnicy szukają 5 wybranych nagrobków, analizują inskrypcje hebrajskie i zapoznają się z ich tłumaczeniem. Dowiadują się w ten sposób czyje macewy znajdują się na kirkucie i z czego znane były te osoby za życia, obliczają datę śmierci z kalendarza żydowskiego i zapoznają się z symboliką nagrobną.

Po warsztatach uczestnicy będą potrafić:

- wytłumaczyć pojęcia: kirkut, macewa, kidusz, ohel, kwitelech, kadisz, jarmułka, jorcajt
- scharakteryzować wygląd żydowskiego nagrobka i typowej symboliki nagrobnej
- zreferować podstawowe informacje dotyczące cmentarza żydowskiego i żydowskiej tradycji grzebalnej
- rozpoznać litery alfabetu hebrajskiego
- opisać kalendarz żydowski i sposób przeliczania dat

Potrzebne materiały:

- Załączniki do warsztatu (najlepiej zaalaminowane)
- Klucz na stary cmentarz żydowski (do wypożyczenia w Jeszywas Chachmey Lublin, ul. Lubartowska 85, rezerwacja telefoniczna)
- jarmułki lub inne nakrycia głowy dla mężczyzn – uczestnicy mogą przygotować je samodzielnie przed wyjściem na cmentarz.

Materiały źródłowe:

1. Andrzej Trzciński, *Symbole i obrazy: treści symboliczne przedstawień na nagrobkach żydowskich w Polsce*, UMCS, Lublin 1997.
2. Andrzej Trzciński, *Hebrajskie inskrypcje na materiale kamiennym w Polsce w XIII-XX wieku: studium paleograficzno-epigraficzne*, UMCS, Lublin 1997.
3. www.chabad.org.pl
4. Bałaban M., *Miasto żydowskie w Lublinie*, wyd. I - 1919, wyd. II - 1992, s. 118.

5. Bielawski K., Kilka słów o cmentarzach Żydów aszkenazyjskich [online] <http://www.kirkuty.xip.pl/> [dostęp: 11.01.2016]

6. Bielawski K., Żydowski pogrzeb [online] <http://www.kirkuty.xip.pl/> [dostęp: 11.01.2016]

Przebieg warsztatów

I CZĘŚĆ – Wprowadzenie w sali (30 min.)

1. Wprowadzenie (5 min.)

Potrzebne materiały: rzutnik, ekran, strona 3 w pdf załącznika prezentacja.

Prowadzący wita uczestników warsztatu i informuje, że zajęcia będą dotyczyły cmentarza żydowskiego i żydowskiej tradycji grzebalnej.

Prowadzący rozpoczyna prezentację slajdów na dużym ekranie, pokazując slajd z 4 zdjęciami [str. 2 pdf]. Pyta uczestników na którym ze zdjęć widoczny jest cmentarz żydowski. Prawidłowa odpowiedź to na wszystkich:

- A cmentarz żydowski w Jerozolimie, z macewami ułożonymi poziomo
- B cmentarz żydowski we Wrocławiu, z inskrypcjami w języku niemieckim i hebrajskim
- C cmentarz żydowski w Szczepieszynie
- D cmentarz żydowski w Lublinie, z ohelem Widzącego z Lublina

2. Chmura: cmentarz żydowski (10 min.)

Potrzebne materiały: rzutnik, ekran, strona 3 w pdf załącznika prezentacja, załącznik 1.

Prowadzący pokazuje slajd z chmurą terminów [str. 3 pdf] i pyta, które z nich odnoszą się do cmentarza żydowskiego. Następnie pokazuje kolejny slajd z zaznaczonymi prawidłowymi odpowiedziami:

Tora, jarmułka, oheł, kirkut, macewa, kwitlech, kadisz.

Prowadzący pyta uczestników czy znają te pojęcia, jeśli nie, to podaje chętnym uczestnikom definicje / znaczenia słów do odczytania na forum [zał. 1].

3. Quiz: czy znasz tradycję grzebalną Żydów? (10 min.)

Potrzebne materiały: rzutnik, ekran, strony 7-20 w pdf załącznika prezentacja.

Prowadzący informuje uczestników o zasadach Quizu. Uczestnicy usłyszą 7 pytań [str. 7-20 pdf], na które odpowiedź może brzmieć: TAK lub NIE. Osoby uważające, że prawidłowa odpowiedź na zadane pytanie brzmi TAK, stają po prawej stronie sali, osoby, które sądzą, że brzmi NIE, stają po lewej stronie. Nie ma odpowiedzi pośrednich. Prowadzący prosi, by każdy uczestnik sam liczył swoje prawidłowe odpowiedzi.

Po quizie prowadzący pyta, czy jest ktoś kto uzyskał 7 poprawnych odpowiedzi i dziękuje za udział w zabawie.

4. Cmentarze żydowskie w Polsce (5 min.)

Potrzebne materiały: rzutnik, ekran, strony 21-22 w pdf załącznika prezentacja.

Prowadzący pokazuje dwa ostatnie slajdy [str. 21-22 pdf], informując o statystykach i sytuacji cmentarzy żydowskich w Polsce. Na zakończenie pokazuje mapkę starego cmentarza żydowskiego, znajdującego się przy ul. Kalinowszczyzna w Lublinie, miejsca na które kieruje się z uczestnikami warsztatów.

II CZĘŚĆ – Zajęcia na starym cmentarzu żydowskim w Lublinie (60 min.)

1. Przejście na stary cmentarz żydowski w Lublinie (15 min.)

Potrzebne materiały: załączniki 2 i 3.

Podczas przejścia na cmentarz żydowski prowadzący może pokazać fotografie ul. Krawieckiej i ul. Podzamcze (dzisiejsze Błonia pod Zamkiem) [zał. 2].

Przed wejściem na stary cmentarz żydowski między kościołem salezjańskim a kirkutem, można odczytać legendę autorstwa Majera Bałabana [zał. 3].

2. Wejście na stary cmentarz żydowski w Lublinie (5 min.)

Potrzebne materiały: załączniki 1.1 – 4.5.

Przed wejściem na cmentarz prowadzący zwraca uwagę, że za chwilę uczestnicy wejdą na cmentarz, który jest w judaizmie miejscem świętym, dlatego uczestnicy proszeni są o stosowne zachowanie. Prowadzący prosi mężczyzn o nakrycie głów. Tłumaczy, skąd pochodzi tradycja nakrywania głowy oraz jej znaczenie – forma okazania szacunku.

Prowadzący dzieli uczestników na 5 grup. Każda grupa dostaje kopertę z kartą ze zdjęciem nagrobka oraz inskrypcją w j. polskim i hebrajskim oraz materiały dodatkowe [zał. 1.1 – 4.5]

Zadaniem uczestników jest:

- odnalezienie właściwej macewy, na podstawie zdjęcia
- odczytanie epitafium; tłumaczenia inskrypcji hebrajskiej z macewy
- odpowiedź na pytania dołączone w materiałach

3. Odczytywanie nagrobków (15 min.)

Potrzebne materiały: załączniki 5.1 – 5.5.

Prowadzący wyznacza czas, kiedy grupy powinny skończyć swoje prace. Określa, że po 15 min. wszystkie grupy powinny zgromadzić się przy najbardziej oddalonej macewie, u szczytu wzgórza, by następnie przechodzić do poszczególnych macew.

Każda grupa, stojąc przy macewie, odpowiada na pytania z karty pracy oraz odnajduje na nagrobku słowo, które dostała w zestawie. W ten sposób uczestnicy w grupach wspólnie odszyfrowują, co kryje inskrypcja na macewie, dowiadując się kto i kiedy został w danym miejscu pochowany.

Następnie grupy na forum przedstawiają informacje o macewach. Można wręczyć wówczas grupom informacje o zmarłym i macewie [zał. 5.1 – 5.5].

Podsumowanie

Prowadzący podsumowuje wizytę na cmentarzu. Powtarza, że nagrobki, które widzieli uczestnicy pochodzą z XVI w., wymienia najstarszy nagrobek Jakowa Kopelmana oraz ohel Widzącego z Lublina. Dziękuje uczestnikom za udział w zajęciach.

Jeśli grupa ma więcej czasu można zaproponować przed podsumowaniem poszukiwanie symboli na macewach.

Odczytywanie symboli (15 min.)

Potrzebne materiały: opisy symboli występujących na macewach, graficzne przedstawienie symboli – załącznik 6.

Uczestnicy losują karteczki z opisami przedstawień, które mogą występować na macewach [zał. 6]. Każdy uczestnik ma za zadanie znaleźć na cmentarzu macewę z danym rysunkiem. Kiedy wszyscy odnajdą dane przedstawienia, cała grupa spotyka się ponownie w wyznaczonym miejscu.

Osoby, które odnalazły swoje przedstawienia mogą wskazać odpowiednie macewy – można podejść do kilku najbardziej charakterystycznych i je omówić. W przypadku nieodnalezienia / niewystępowania poszczególnych symboli, można je omówić pokazując dodatkowe plansze.

Tekst scenariusza udostępniony na licencji Creative Commons: CC-BY-SA
Uznanie autorstwa – na tych samych warunkach 3.0 Polska